

5324

۷۵۰

۱

۳۲۸

بوسل کد -

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

www.Ketab.ir

حکام و ساینده نیت

حسین امین زاده

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

مردم و زمینه‌سازی ظهور

حسین الهی‌نژاد

ناشر

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

تهیه

پژوهشکده مهدویت و آینده‌پژوهی

سروراستار

محمدباقر انصاری

ویراستار

علیرضا سالوند

بیاوگراف، چاپ و صحافی

چایخانه مؤسسه انتشارات کتاب

چاپ: ۱۳۹۷، بهار

شماره: ۷۰۰

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

عنوان: ۴۵۰؛ مسطرس: ۷۲۷

نشانی

قم، خیابان معلم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، نشر

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

تلفن و دورنگار ۳۷۸۳۲۸۳۴ - ۰۲۵

ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۶۸۸

کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱

مراکز پخش

۱. قم، میدان شهدا، تلفن و دورنگار ۳۷۸۳۲۸۳۴ - ۰۲۵

۲. تهران، خیابان انقلاب، روبروی درب دانشگاه تهران،

پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن:

۶۶۹۵۱۵۳۴

وب‌گاه: www.pub.isca.ac.ir

رایانامه: nashr@isca.ac.ir

فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir

فروشگاه نشر دیجیتال: www.pajooahaan.ir

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

سرشناسه:

الهی‌نژاد، حسین، ۱۳۴۵-

عنوان و نام‌پدیدآور:

مردم و زمینه‌سازی ظهور / حسین الهی‌نژاد؛ تهیه: پژوهشکده مهدویت و آینده‌پژوهی

مشخصات نشر:

قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، مهدویت پژوهشگاه علوم و فرهنگ

اسلامی، ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری:

ص: ۳۲۸، نمودار

شابک:

۲۵۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی:

فیا

یادداشت:

کتابنامه: ص. [۲۹۱] - ۳۰۲؛ همچنین به صورت زیرنویس

یادداشت:

نمایه

موضوع:

محمدبن‌حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ق. - غیبت

موضوع:

مهدویت

موضوع:

مهدویت - انتظار

شناسه افزوده:

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ

اسلامی، پژوهشکده مهدویت و آینده‌پژوهی

رده‌بندی کنگره:

۱۳۹۷ م۴ الف/۲۲۴ BP

رده‌بندی دیویی:

۲۹۷/۴۶۲

شماره کتابشناسی ملی:

۵۲۱۷۷۳۵

۱۵	مختصر بیان مسئله
۱۹	مقدمه

فصل اول: کلیات و مبانی

۲۵	مبحث اول: سامانه پژوهش
۲۵	طرح و تبیین مسئله
۲۸	ضرورت و اهمیت بحث
۳۰	پیشینه و تاریخچه بحث
۳۳	مبحث دوم: مفهوم‌شناسی واژگان
۳۳	ظهور
۳۴	زمینه‌سازی ظهور
۳۶	مبحث سوم: نظریه‌ها و نگرش‌ها
۳۶	تحصیلی و حصولی بودن ظهور
۳۶	اختیاری یا جبری بودن ظهور
۴۱	نظریه وظیفه‌گرایی مطلق و وظیفه‌گرایی معطوف به ظهور
۴۹	تفاوت‌های غایت‌شناختی و کارکردشناختی دو نظریه
۴۹	تحلیل غایت‌شناختی

- ۵۱ تحلیل کارکردشناختی
- ۵۲ نمودار امکان و امتناع زمینه‌سازی ظهور
- ۵۴ مبحث چهارم: مبانی معرفتی زمینه‌سازی ظهور
- ۵۴ جایگاه قدرت خدا و بشر در رخداد ظهور
- ۵۵ ساحات ظهور
- ۵۷ علل و شرایط ظهور
- ۶۰ آمادگی کائنات مردم، شرط ظهور
- ۶۱ تاریخ خاستگاه رخداد ظهور
- ۶۲ نتیجه بحث

فصل دوم: زمینه‌سازی ظهور با دلایل عقلی و فلسفی

- ۶۴ مبحث اول؛ تسلط انسان بر سرنوشت
- ۶۵ چیستی اختیاری بودن ظهور
- ۶۷ چیستی اختیاری بودن سرنوشت
- ۶۸ ایده زمینه‌ی بودن ظهور و تحلیل آن
- ۶۸ چیستی و ماهیت ظهور
- ۷۰ تاریخ خاستگاه رخداد ظهور
- ۷۱ تفاوت‌های قیامت با ظهور
- ۷۲ تفاوت کارکردشناختی
- ۷۲ تفاوت عوامل شناختی
- ۷۳ تفاوت غایت‌شناختی
- ۷۳ تفاوت ماهیت‌شناختی

۷۴	تحلیل ایده اختیاری بودن سرنوشت
۷۵	چیستی سرنوشت
۷۶	نگرش‌ها درباره سرنوشت
۷۷	جبرمحوری در سرنوشت
۷۸	تفویض محوری در سرنوشت
۷۹	اختیارمحوری در سرنوشت
۸۰	رابطه سیرگرا در سرنوشت با اختیارگرایی در ظهور
۸۱	نتیجه بحث
۸۲	مبحث دوم: عدمیت تائون علت و قانونمندی جامعه
۸۳	تحلیل و تبیین فراگرا قانونمندی
۸۸	ضرورت و سنخیت در قانونمندی
۹۰	علیت و قانونمندی در حوادث اجتماع
۹۳	علت تامه و تحقق شرایط ظهور
۹۴	چیستی شرط و علت
۹۶	چیستی شرایط ظهور
۱۰۰	حقیقی بودن ظهور و شرایط آن
۱۰۲	آگاه نبودن انسان به نصاب شرایط ظهور
۱۰۳	مبحث سوم: استلزام ظهور با رفع عوامل غیبت
۱۰۴	غیبت و ظهور
۱۱۱	مفهوم‌شناسی غیبت و ظهور
۱۱۱	رابطه تناقضی میان غیبت و ظهور
۱۱۵	نظریه اصالت‌الظهور

۱۱۶	مفهوم‌شناسی اصلی و فرعی
۱۱۶	دلایل توجیهی اصالت‌الظهور
۱۱۹	اقتضای ظهور و مانعیت غیبت
۱۲۲	عالت تامه تداعی‌گر تلازم وجودی و عدمی در رخداد ظهور
۱۲۴	نتیجه بحث

فصل سوم: زمینه‌سازی ظهور با دلایل قرآنی

۱۲۸	مبحث ۱۱. قانون سازات عمل از منظر قرآن
۱۲۹	عقلی و فلسفی بودن قانون مکافات
۱۳۰	تنوعات ارتباط‌گیری عمل
۱۳۱	آثار وضعی و تکلیفی عمل
۱۳۳	دلایل توجیهی مؤلفه‌های سه‌گانه سازات
۱۳۴	الف) رابطه و توازن وجودی میان عمل و بازتاب عمل
۱۳۴	۱. عمل صالح و بازتاب آن
۱۳۵	۱-۱. استقامت در دین عامل فراوانی نعمت
۱۳۶	۱-۲. فراوانی روزی در پرتو عمل به کتب آسمانی
۱۳۷	۱-۳. ایمان و تقوا زمینه‌ساز جلب برکات الهی
۱۳۹	۱-۴. تقوا عامل گشایش در زندگی
۱۴۰	۱-۵. عبادت و طاعت عامل طول عمر
۱۴۶	۱-۶. استغفار عامل رحمت آسمانی
۱۴۷	۲. عمل ناصالح و بازتاب آن
۱۴۸	۲-۱. رابطه گناه با فساد اجتماعی

۲-۲. نافرمانی عامل قبض برکات.....	۱۴۹
۲-۴. جریانات تاریخی و تطبیق آن با عصر غیبت.....	۱۵۵
۲-۵. انشایی و خبری بودن قانون مکافات در قرآن.....	۱۵۷
۲-۶. خدافراموشی عامل تنگی زندگی.....	۱۶۰
۲-۷. ناسپاسی عامل قحطی و اضطراب.....	۱۶۲
ب) رابطه لزومی میان عمل و بازتاب عمل.....	۱۶۵
شرط لازم برای تحقق رابطه لزومی میان عمل و بازتاب آن.....	۱۶۶
۱-۱. حیستیتی مفهوم داری شرط.....	۱۶۶
۱-۱. معیار مفهوم داری شرط.....	۱۶۸
۲. قطعیت و قطعیت الهی در رابطه لزومی میان عمل و بازتاب آن.....	۱۷۰
۲-۱. چیست وعده و وعید.....	۱۷۰
۲-۲. وعده و وعید در قرآن.....	۱۷۲
قرآن و حتمیت وعده الهی.....	۱۷۳
صراحت قرآن به تخلف ناپذیری وعده الهی.....	۱۷۴
قانون علیت توجیه کننده رابطه لزومی میان عمل و بازتاب عمل.....	۱۷۶
مفهوم شناسی علت.....	۱۷۷
تلازم وجودی و عدمی میان علت تام و معلول.....	۱۷۹
قانون مکافات مصداق سنت الهی.....	۱۸۰
مفهوم شناسی سنت.....	۱۸۱
شاخصه های سنت الهی.....	۱۸۲
ثبات و تغییر ناپذیری.....	۱۸۳
عمومیت و فراگیری.....	۱۸۵

۱۸۸	ابدیت و جاودانگی
۱۸۹	نتیجه بحث
۱۹۱	مبحث دوم؛ اختیاری بودن سرنوشت انسان از منظر قرآن
۱۹۱	ترجیه اختیاری بودن سرنوشت با آیات عام و خاص
۱۹۲	آیات عام
۱۹۴	آیات خاص
۱۹۹	مجمع بندی بحث
۲۰۰	نتیجه فصل

فصل چهارم: زمینه‌سازی ظهور با دلایل روایی

۲۰۴	مبحث اول؛ زمینه‌سازی با دلایل روایی با رویکرد عام
۲۰۵	گناه عامل دفع نعمت‌های الهی
۲۰۵	تداوم نعمت و مانعیت گناه
۲۰۶	آثار تخریبی گناه
۲۰۸	توبه عامل بازگشت نعمت‌ها
۲۰۹	ضرورت ظهور حجت با آمادگی مردم
۲۱۰	داستان خراسانی و هارون مکی
۲۱۳	گفتگوی حمران با امام باقر علیه السلام از زمان ظهور حجت
۲۱۹	نتیجه بحث
۲۱۹	مبحث دوم؛ زمینه‌سازی با تأملات روایی با رویکرد خاص
۲۲۰	زمینه‌سازان ظهور (ممهّدون للمهدی)
۲۲۲	تقدم‌بخشی ظهور با فرض آمادگی
۲۲۴	نقد و بررسی روایت

۲۲۶	شبهه و پاسخ
۲۲۹	زمینه‌سازی و رایات سود
۲۳۱	رابطه ظهور و رایات سود
۲۳۲	بیعت رایات سود با امام مهدی علیه السلام
۲۳۳	واگذاری رایات سود به امام مهدی علیه السلام
۲۳۵	زمینه‌سازی با آمادگی یاران عام و خاص
۲۳۶	رابطه لزومی میان آمادگی مردم با آمادگی یاران
۲۳۷	رابطه لزومی میان آمادگی یاران با رخداد ظهور
۲۳۷	رابطه لزومی با رویکرد تصدیقی
۲۴۰	رابطه لزومی با رویکرد تلویحی
۲۴۳	شرط بودن یاران برای ظهور
۲۴۴	دعای فرج، تعجیل‌بخش ظهور
۲۴۵	پیش‌فرض‌های چهارگانه بحث
۲۴۵	۱. بپذیر بودن مقدرات بشر
۲۴۷	۲. تغییرپذیر بودن مقدرات با دعا
۲۴۹	۳. استجابات، هدف کارکردشناختی دعا
۲۵۱	۴. نکات تبیینی بحث
۲۵۲	نقش دعای فرج در تقدم‌بخشی ظهور
۲۵۵	خاستگاه سه‌گانه دعای فرج
۲۵۵	۱. ظهورطلبی در ادعیه
۲۵۵	ظهورطلبی عام
۲۵۸	ظهورطلبی خاص

۲۶۱	۲. ظهورطلبی در زیارات
۲۶۲	۳. ظهورطلبی در احادیث
۲۶۴	تحلیل روایی غیبت و رابطه رخداد ظهور با آن
۲۶۵	بازشناسی تحلیلی مؤلفه‌های غیبت
۲۶۵	ماهیت و چیستی غیبت
۲۶۶	علل غیبت
۲۶۹	ملاحظات سیدبهرالعلوم با امام زمان (عجله)
۲۷۰	تعلیل چرایی غیبت
۲۷۳	علت، حکمت و غایت، عناصرهای اساسی غیبت
۲۷۴	روایات و علل غیبت
۲۷۵	علت غیبت با رویکرد عام
۲۷۶	علت غیبت با رویکرد خاص
۲۷۷	۱. تهدید جانی
۲۷۸	۲. اختلاف و همدل نبودن شیعیان
۲۷۸	۳. اجتناب از بیعت با ظالمان
۲۸۰	روایات و غایت غیبت
۲۸۱	روایات و حکمت غیبت
۲۸۱	تحقق ظهور با رفع علل غیبت
۲۸۵	نقش مردم در رفع غیبت و رخداد ظهور
۲۸۶	نتیجه

نمایه‌ها

۳۰۳	آیات
۳۱۰	روایات
۳۱۶	موضوعی
۳۲۳	اعلامی مشاهیر
۳۲۵	کتاب‌ها
۳۲۶	مکان‌ها
۳۲۷	مقالات

سخنی با اندیشه

مهدویت از سیر باز بررسی اصیل بوده و در میان باورمندان اسلامی جایگاه مهمی داشته و دارد. ذاهب اسلامی با همه تفاوت‌ها بر اصل اندیشه مهدویت به عنوان یک آموزه مهم اسلامی اتفاق نظر دارند. علاوه بر خاستگاه قرآنی و روایی باور به مهدویت، مستندات عقلی و عقلانی نیز آن را همراهی و تأیید می‌کند؛ یعنی قرآن و عقل با رویکرد عام و روایت با رویکرد خاص خاستگاه مهدویت و توجیه‌گر مبانی و اصول آن اند. اندیشه تابناک مهدویت که برخاسته از فرهنگ و باور اصیل اسلامی است، بسان همه اندیشه‌های باورمحور در طول تاریخ به جهت عوامل مختلف اجتماعی، فرهنگی، فلسفی و سیاسی دچار تطور و تحول، و فراز و فرود تاریخی گردیده است، به طوری که از سده‌های فرایند دو نکته قابل اصطیاد است: ۱. وجود آسیب‌ها و چالش‌هایی که دامنگیر عرصه مهدویت اصیل شده که ضرورت تحقیقات آسیب‌شناسانه جهت پالایش و آفت‌زدایی از حریم پاک اندیشه مهدویت را دوچندان می‌کند. ۲. تحول و تطوری که حوزه مهدویت از لحاظ مسائل درونی و بیرونی پیدا کرده که نشان‌دهنده گسترده‌گی محیطی مهدویت از نظر قلمروست.

بی‌تردید حوزه مهدویت در ابتدای امر که به صورت یک باور اعتقادی و

یک اندیشه دینی در میان مسلمانان مطرح بوده، از نظر دامنه و قلمرو بسیار محصور و از نظر حجم مسائلی بسیار محدود بوده است؛ اما در فرایند تاریخ به جهت مواجهه اندیشه مهدویت با انظار و افکار مختلف گروه‌ها و با پیدایش بدش‌ها و شبهات گوناگون افراد که در پی تحولات اجتماعی و تفاوت‌های مذهبی نمایان شده، بر دامنه و مسائل آن افزوده شده است، به‌طوری‌که مهدویت از یک حوزه اعتقادی صرف به حوزه مطالعاتی پر قلمرو و پر حجم تبدیل شده است و در مسائل یک‌تباری آن به مسائل چندتباری با رویکردهای مختلف کلامی، فلسفی، تاریخی، سیاسی، تفسیری، روانشناسی و غیره ارتقا پیدا کرده است.

بر این اساس امروزه با مهدویت که حوزه‌ای تأثیرگذار در همه امور فردی و اجتماعی است، با انبساط و گسترش علمی و جزئی، درونی و بیرونی روبه‌رو است و به عنوان یک رشته تخصصی با رویکرد پسینی و حوزه چندرشته‌گی با رویکرد پیشینی قابل طرح است. بر همین اساس مراکز و مؤسسات مهدویت خصوصاً مجموعه‌های علمی تخصصی وابسته به حوزه علمیه و نیز اندیشمندان و مراکز مهدوی از جمله پژوهشگاه مهدویت و آینده‌پژوهی و پژوهشگران و محققان این پژوهشگاه با در نظر گرفتن متخصصانه با نگرشی نو و بنیادی به مطالعات و پژوهش‌های کاربردی در مسئله محور اقدام کرده‌اند.

اثر حاضر با عنوان «مردم و زمینه‌سازی ظهور»، کوششی است از جناب حجت‌الاسلام آقای حسین الهی‌نژاد. شایسته و بایسته است از زحمات‌ها و تلاش ناظر محترم جناب حجت‌الاسلام و المسلمین آقای مجتبی کلباسی و ارزیابان این پژوهش آقایان حجت‌الاسلام دکتر غلامرضا بهروزی لک و

حجت الاسلام دکتر رحیم لطیفی و نیز از تلاش بی وقفه جناب آقای سیدحامد شاهرخی مسئول محترم دفتر پژوهش و نیز از کوشش های ارجمند اعضای شورای پژوهشی و دست اندرکاران اجرایی خصوصاً جناب آقای محمد شریفی و خدمات پژوهشی، همچنین نشر پژوهشگاه که آماده سازی فنی و فرایندی و چاپ و نشر اثر حاضر را بر عهده داشته و دارد، قدردانی و تشکر گردد.

حسین الهی نژاد

پژوهشکده مهدویت و آینده پژوهی

بحث زمینه‌سازی ظهور از جمله مباحث پرگفتگو و پرتطرفدار در عرصه مهدویت است و به جهت وسعت قلمرو و گستره موضوع، دارای مسائل کثیر و پرسش‌های دقیقی است. گرچه در ابتدای امر به نظر می‌رسد بحث زمینه‌سازی ظهور از نظر مفهوم‌شناسی، بحثی بدیهی و تتبع و پژوهش در آن امری بیهوده و تکرار واضحات است، ولی بدین جهت فراگیر و همه‌جانبه به این موضوع و با پژوهش‌های دقیق و عمیق، این نگرش را به بحث خوش تغییر می‌شود و ضرورت بحث با عنایت به گسترگی و پیچیدگی موضوع مسجل می‌شود.

زمینه‌سازی ظهور با دو رویکرد ثبوتی و اثباتی قابل‌گیری است. در رویکرد ثبوتی به بحث امکان و امتناع زمینه‌سازی ظهور پرداخته می‌شود. خاستگاه این دوگانگی یعنی نگرش امکانی و امتناعی، بیشتر به بحث مفهوم‌شناختی ظهور باز می‌گردد؛ زیرا در بحث مفهوم‌شناختی و ماهیت‌شناختی، ظهور یک بار امری ماورایی و متافیزیک و بار دیگر امری فیزیکی و ورایی تلقی می‌شود. بنا بر فرض اول یعنی ماورایی‌بودن، ظهور مقوله‌ای آسمانی است و تنها قدرت تأثیرگذار بر آن، قدرت و اراده خدا خواهد بود؛ از این رو همه برنامه‌های ظهور یعنی اصل رخداد ظهور، نقشه ظهور، زمان ظهور، کیفیت اجرای ظهور، مقدمات ظهور از نظر کمی و کیفی، همه و همه در

آسمان طراحی شده و با همان نقشه و با همان برنامه در زمین با قدرت الهی اجرا می‌شود، نظیر رخداد قیامت. درواقع نتیجه این فرض امتناع زمینه‌سازی ظهور برای بشر خواهد بود. اما بنا بر فرض دوم که همان فرضیه ورایی بودن ظهور است، اولاً ظهور مسئله‌ای زمینی تعریف می‌شود؛ ثانیاً ظهور در فرایند تاریخ بشریت شکل می‌گیرد و در فرجام تاریخ بشریت به وقوع می‌پیوندد؛ ثالثاً ظهور قدرت بشر در زمان ظهور و نیز در تقدم و تأخر بخشی آن تأثیرگذار است که با این فرض درواقع امکان زمینه‌سازی ظهور برای بشر توجیه می‌شود.

شایان ذکر است که برخلاف ورایی بودن ظهور، مقوله ظهور از نظر رخداد به دو ساحت «اصل رخداد» و «زمان رخداد» قابل تقسیم است. در اصل رخداد که ساحت اول است، تمایز رخداد ظهور و فاعلیت آن توجه می‌شود و در زمان ظهور که ساحت دوم است به کیفیت رخداد ظهور، تهیدات رخداد ظهور و توانمندی بشر در تقدم و تأخر بخشی زمانی ظهور و مانند آن پرداخته می‌شود. بی‌شک در فرایند بحث ورایی و زمینی بودن ظهور در آسمانی بودن ساحت اول که همان اصل رخداد ظهور باشد، هیچ شک و تردیدی روا داشته نمی‌شود؛ زیرا این مسئله مورد اتفاق همه باورمندان اسلامی است که اصل رخداد ظهور، امری ماورایی است و تنها قدرت خدا در آن تأثیرگذار است. در این مورد کسی نگرش انکاری ندارد؛ حال تفاوتی ندارد چه تابع نظریه زمینی بودن ظهور باشیم و چه تابع نظریه آسمانی بودن آن. آری در صورتی که نظریه آسمانی بودن ظهور را قبول داشته باشیم، به‌طور طبیعی اصل رخداد ظهور نیز ماورایی خواهد بود؛ ولی در صورتی که ظهور را زمینی بدانیم، باز اصل رخداد ظهور ماورایی است و تنها اراده و قدرت خدا ایجادکننده آن خواهد بود.

در رویکرد دوم بحث زمینه‌سازی ظهور با نگرش اثباتی پیگیری می‌شود؛ یعنی بعد از آنکه در رویکرد اول به امکان زمینه‌سازی ظهور نظر داده شد، رویکرد دوم مطرح می‌شود و در آن به اجرای ظهور و تمهیدات ظهور و کیفیت رخداد و گستره آن پرداخته می‌شود. در فضای این رویکرد پرسش‌های مختانی مطرح می‌شود؛ مثلاً آیا بشر برای فراهم‌آوری تمهیدات ظهور قابلیت و ساینستگی دارد یا خیر؟ آیا مردمان عصر غیبت برای انجام بسترسازی ظهور تکلیف‌رند یا خیر؟ آیا زمان رخداد ظهور متغیر و نامشخص است یا خیر؟ همچنین آیا انتظار در مورد ظهور وظیفه عام و مطلق دارند یا وظیفه خاص و مشخص؟ آیا ظهور بر مبنای اجباری و تحصیلی است یا اجباری و حصولی؟ آیا با انجام زمینه‌سازی، شبه ظهور نزدیک می‌شویم یا ظهور به ما نزدیک می‌شود؟ از مجموع این پرسش‌ها و پاسخ‌هایی که به آنها داده می‌شود، دو نظریه بروز و ظهور پیدا می‌کند: «نظریه گرای مطلق به ظهور» و نظریه «وظیفه‌گرایی معطوف به ظهور». در نظریه اول ملاک، انجام وظیفه به صورت کلی و مطلق است و اصلاً این باور مطرح نیست که میان زمینه‌سازی و ظهور رابطه لزومی برقرار است، به این معنا که اگر زمینه‌سازی به صورت کامل انجام گیرد، حتماً تعجیل بخشی در زمان ظهور حاصل می‌شود و علی‌رغم نظریه دوم انجام وظیفه و زمینه‌سازی با نگاه خاص و با توجه به رخداد ظهور صورت می‌گیرد؛ به این بیان که اگر بشر به درستی به وظیفه خود عمل کند و به صورت صحیح به آمادگی و زمینه‌سازی بپردازد، حتماً خداوند لطف کرده، با تقلیل زمان غیبت، زمان ظهور را به جلو می‌اندازد؛ البته نکته قابل ذکر در اینجا این است که علم به تعجیل بخشی ظهور به صورت کلی مقصود است نه جزئی؛ یعنی ما به طور کلی می‌دانیم که کارهای خوب و اعمال پسندیده مردم، بر رخداد

ظهور تأثیر گذارند و آن را از نظر زمانی به جلو می‌اندازند؛ ولی این دانستنی‌ها، کلی و اجمالی است نه جزئی و دقیق. درواقع همین مقدار دانستنی‌ها برای نشاط‌آوری و امیدبخشی منتظران کافی است و همین مقدار می‌تواند در آنها جهت تسریع در انجام کارهای خیر و صواب، ترغیب و تحریص ایجاد کند. در آخر و براینده بحث به تمایزات دو نظریه بالا («وظیفه‌گرایی مطلق به ظهور» و «وظیفه‌گرایی مشروط به ظهور») به صورت کلی در قالب مؤلفه‌هایی چند پرداخته می‌شود:

نظریه اول:

۱. انجام زمینه‌سازی با نگرش مطلق انجام می‌شود.
۲. زمان ظهور تعیین شده و ثابت است.
۳. میان زمینه‌سازی ظهور و رخداد ظهور، رباط خاصی وجود ندارد.
۴. زمینه‌سازی مردم در رخداد ظهور بی‌تأثیر است.
۵. با اعمال صالح ظهور به تعجیل و با اعمال ناصالح ظهور به تأخیر نمی‌افتد.

نظریه دوم:

۱. زمینه‌سازی با نگرش خاص صورت می‌پذیرد.
۲. زمان ظهور نامشخص و متغیر است.
۳. میان زمینه‌سازی با رخداد ظهور ارتباط خاص وجود دارد.
۴. زمینه‌سازی در رخداد ظهور تأثیر گذار است.
۵. ظهور با اعمال صالح به صورت کلی تقدم‌بخشی و با اعمال غیر صالح به صورت کلی تأخیر‌بخشی می‌شود.

در پایان شایان ذکر است نظریه وظیفه‌گرایی معطوف به ظهور خود باز به

دو نگرش منفی و مثبت تقسیم می‌شود. در نگرش منفی، اعتقاد بر این است که زمینه‌سازی ظهور با ابزار منفی نظیر فراگیری ظلم و ستم انجام می‌گیرد؛ ولی در نگرش مثبت با کاربست ابزار مثبت این کار دنبال می‌شود که البته همین نگرش همراه با نظریه وظیفه‌گرایی معطوف به ظهور پایه و اساس نظریه مختار را تشکیل می‌دهند. پس در این نوشتار نظریه «وظیفه‌گرایی معطوف به ظهور با نگرش مثبت» نظریه مختار است و دلایل و براهین ارائه‌شده در متن اعم از عقلی و فقهی، در راستای توجیه این نظریه تنظیم و تبیین خواهد شد.